

Ціна 10 коп.

Євгенія Рожик

ПТАШИНЕ
МОЛОКО

Євгенія Божик

**ПТАШИНЕ
МОЛОКО**

ІЛЮСТРАЦІЇ В. ГЛИВЕНКА

«РАДЯНСЬКА УКРАЇНА»
1973

ЗМІСТ

Капелюшки — модні	3
Крапля	9
Пташине молоко	15
Ансамбль	21
Усяке бувало, усяке буває	26
Порожнє відро	32
В рахунок гонорару	36
Чарівниця	41
Умілець	46

РОСТЕ СОБІ ІВАСИК

Солодій	50
У гостях	52
Як Івасик міру мав	55
Знову не догодив	58
Босоніж по стерні	61
Івасик збирається в дорогу	63

●
Евгения Дмитриевна Божик

ПТИЧЬЕ МОЛОКО

(На украинском языке).

Редактор О. Круковець.

БФ 33817. Зам. 04426. Здано до набору 6. IX. 1973 р. Підписано до друку 22. XI. 1973 р. Тираж 100150. Формат паперу 70×108¹/₂. 1 папер. арк. 2 друк. арк. Обл.-вид. арк. 2,28. Ціна 10 коп.

Ордена Леніна комбінат друку видавництва «Радянська Україна», Київ, Брест-Литовський проспект, 94.

КАПЕЛЮШКИ — МОДНІ

Галя ввімкнула телевізор. Промовець не тільки судомно тремтів на екрані, а ще й обізнано розтлумачував глядачам права і обов'язки подружжя, розповідав про тривалі і короткочасні, як дощі, шлюби, з'ясовував причини розлучення громадянина К. з громадянкою Б. і громадянина В. з громадянкою Г. Виявляється, Б. з К. назавжди розкланялися у залі суду тільки тому, що познайомились в автобусі. Цей умовивід збентежив Галю. «Мабуть, подумала, й між нами така незугарність вийшла через оце транспортне знайомство. І ми з Сонею Львівною теж познайомились у трамваї...»

І трамвай цей, і знайомство, і усі його наслідки — все наново переживала Галя і вже не слухала промовця...

А трамвай пересікав місто, Галя не сідала — боялася пом'яти нову сукню, Чорну, у великі білі горошини. Крій вільний. Лінії прямі. Сукня й справді виглядала привабливо, бо звідусіль

зліталися, липли до неї спостережливі погляди жіноцтва. Особливо прискіпливо виміряла Галя огряднувата жінка, що пухкою рукою підтримувала кумедний капелюшок.

Огряднувата усмішку зробила. До Галі. Ще одну. А потім вже й заговорила. Так зичливо, так приязно, ніби й ціле життя зналися.

— Сукня ваша дуже вам до лица. Елегантно. Скромно. Тільки... для ансамблю тут чогось,— змовницьки прищурила око,— тут чогось бракує...

— Чого саме? — не втрималася Галя.

— Я знаю чого. На цьому зуби з'їла, — незнайомка блиснула низкою золотих зубів.— Капелюшка. Капелюшки — модні. До всіх суконь. А до вашої — з чорної тканини, також у білі горошини, тільки дрібніші.

— А де його візьмеш,— зітхнула Галя.

— Не бідкайтесь. Пораджу. Допоможу. З охотою. Такій дівчині — з охотою і задоволенням. Купіть два метри такої тканини (криси треба косо кроїти) і — до мене. Ось адреса нашої майстерні. Зроблю з вас лялечку.

У чорній сукні у великі білі горошини, у чорному капелюшку у маленькі білі горошини стояла Галя біля касирки, розраховувалась за роботу і прикидала, в які витрати ввігнав її «ансамбль». А збоку стояла Соня Львівна і дивилася на Галя так закохано, так закохано, ніби у житті більше нікого не кохала.

— Спасибі вам,— дякувала Галя.

А Соня Львівна дивилася на неї так закохано, так закохано... «Таке щодня не трапляється», — подумала зніяковіла Галя і заглянула в сумочку.

Взяла карбованця. Але ж Соня Львівна була так закохана. Галя склала удвоє трійку і:

— Спасибі вам!

Соня Львівна з гідністю прийняла подяку і, як людина вихована, подивилася, чим саме Галя поповнила її кишеню. Задоволено радила:

— Капелюшки — модні. До різних суконь. Купуйте тканину — і до мене. Зроблю з вас лялечку. З охотою. Для такої дівчини...

Котрій не хотілося б виглядати лялечкою?! Ще б пак! Та... До кожної сукні — капелюшок. Якби то капелюшки замінили і сніданки, і обіди, і вечері, і... А може, готовий можна підібрати? Бо ж закохані очі Соні Львівни з такою швидкістю опорожнюють гаманець...

Отак міркуючи, Галя ввійшла в універмаг. Капелюшки! Дзеркала. Жінок більше, ніж дзеркал. Та протиснутися можна. І протиснулася. Свій капелюшок збоку поклала і взялася приміряти. Білий припасовувала. І блакитний. Щось не скидається на лялечку. Махнула рукою — годі дурницями займатися. Взяла свій чорний у білі горошинки — і на голову. Та якраз із вигуком: «Оцей буде мій, плачу гроші!» — присадкувата жінка відштовхнула Галя від дзеркала, обіруч зірвала з її голови витвір Соні Львівни і силоміць почала натягати його на свої скуйовджені пасма.

— Що ви робите? Це мій капелюшок,— кинулася до неї Галя.

— Це ще невідомо — чий,— милуючись собою перед дзеркалом, підсміхалася покупниця.— Ще подивимося — чиїм він буде. Продавець, скільки коштує цей капелюшок? Я його беру.

— Це мій капелюшок! Я у ньому прийшла! Продавець, будь ласка, внесіть ясність.

— Я вношу тільки капелюшки, а не ясність. В чому там справа? — лїниво запитала.

— Це мій капелюшок!

— Він буде моїм — я першою сказала: «беру».

До двох голосів швидко, як на сполох, приєднувались інші.

— Чуєте, ця дама вкрала у дівчини капелюшок.

— Не дама вкрала, а дівчина хотїла вкрати у магазинї, а дама спїймала її на гарячому.

— Так, я можу засвідчити, що капелюшок належить їй, — вказуючи на Галину суперницю, авторитетно і з притиском заявила білява жінка з двома чорними парасольками. — Ми разом входили в універмаг, і я бачила, що вона була в цьому капелюшку.

— Мій? — жінка у Галиному капелюшку взялася в боки. — Дивїться на неї: вона мене бачила. Та я тільки збираюся його купувати. А я, між іншим, теж вас бачила при входї і, між іншим, без парасольок.

— Чули? Вкрали не тільки капелюх, а й двї парасольки. Пильнуйте сумки! — долетїло збоку.

— Так от: або ви, продавець, берете гроші за капелюшок, або мене вже нема. І капелюшка, — покупниця набирала рїшучо-войовничого настрою.

— Як?! Продавице, прошу вас: припинїть це безглузде непорозумїння!

Продавиця підїшла ближче, взяла капелюшок, обмацала його і суворо запитала:

— Де ярличок?

— Який ярличок? Та ви ж маєте знати, якими

товарами торгуєте... Це мій капелюшок. Мені його зробили в майстерні. Соня...

— Годі. Не заплутуйте справи ще якоюсь Со-нею. Я вчора тільки прийняла відділ. Хіба тут усе запам'ятаєш. Після роботи з'ясую із завідуючою,— і білі горошини війнули під прилавок.

Капелюшок з пом'ятими, мов лопухове листя, крисами, вірніше те, що ще вчора було модним капелюшком, повернули Галі наступного дня.

Жаль капелюшка. Може, Соня Львівна ще його підправить якось.

— Ви що, голубонько, футболістка? — здивувалася майстер.

— Я?

— Бачу по капелюшку, що м'яча головою брали. Та все можна виправити. Купіть два метри такої ж тканини (криси треба косо кроїти) і — до мене. Капелюшки — модні. А оцей ще можна використати. На палицю — і опудало для горобців.

...У трамвай Галя зайшла похмура. Згадувала чомусь мамине повчання, що випадкові знайомства до добра не приводять. От і з Соною Львівною так вийшло. А тут — юнак люб'язно попросив:

— Будь ласка, передайте на квиток.

— Не займайте,— закипіла Галя.— Що, познайомитися закортіло? Знаємо ці штуки, навчені...

— Що ви? Пробачте, якщо...

— Не марнуйте часу. Нічого не вийде!

Юнак розгублено стенив плечима. Перезирнувся з іншими пасажирами. Заповзято-смутно мовчали всі і поглядами обминали Галя.

А капелюшки — справді модні.

КРАПЛЯ

Либонь, кожна людина має оберемисту в'язку усталених законів, за якими провадить своє життя. Мій дядько Максим також виробив собі кодекс таких законів стосунково різних випадків. Одним із пунктів цього кодексу (і, мушу сказати, найголовнішим) є заповідь: «Люби ближнього свого, як він тебе,— ні в якому разі не більше». Правда, дуже часто дядько певним чином падковито коректує свої заповіді. Так після того, як він купив телевизор і вже тричі на плечах носив його у ремонтну майстерню, згадана заповідь зазнала певних змін. Тепер вона звучить так: «Люби ближнього свого, як він тебе, і будь дуже обережним, приймаючи його дари, за які ти навіть заплатив зароблені гроші».

Добре жити дядькові: такі заповіді стримують його від необачних кроків. А у мене нема подібного гальма у вчинках — і, напевно, тому я так часто опиняюся в становищі, що не викликає заздрощів ближніх. Хіба що співчуття.

Так воно сталося й тоді, коли я знічев'я зважилась на таку ризиковну справу, як купівля дорогих чобіток. Отакі, знаєте, на каблучках, з білим хутром усередині. І тішилась ними, як дитина іграшкою, рідко взувала, ходила обережно, не наступаючи на каблучки, щоб шкіра, бува, не позадиралася. А чобітки, байдужі до такої уваги та шаноби з мого боку, що не день, то зазнавали якоїсь метаморфози. Потріскалася шкіра, відклеїлася підошва, а одного дня вони й зовсім розвалилися. Хизувата діра ніби заявила: «Досить!»

А дядько хихикав з мене.

— Будь обережна до дарів ближнього, особливо — як за дари ці грубі гроші платиш, — ось чого я тебе вчу — ніяк не навчу. А тепер, — радив, — звільнився на день з роботи і віднеси цей крам на фабрику. Щоб поміняли або гроші звернули... Ох, не тямиш ти ні в чому, пропадеш, як макове зернятко, — зітхав і бідкався, що ніяк не вдається йому зробити з мене помірковану та практичну людину, гідну називатися його племінницею.

Наступного дня я таки відпросилася з роботи і в старих ботах, що вже давно втратили будь-яку форму і блиск, почваланала на фабрику. Почувала себе, сказати б, ні в тих ні в сих. Та коли підходила до фабрики, наздогнала жінку, що, як і я, несла в «авосьці» такі ж, як і мої, чобітки. Спочатку ми співчутливо посміхнулися одна одній, а згодом — й познайомились. Жінка ця розповіла про свою біду — поносила чобітки лише місяць. А я — аж цілих два. Та це не так важливо. Головне — однакові результати.

У відділі технічного контролю нас зустріли без захоплення. До чобіток приглядалися ревно, а потім напористо запитали мене:

— Чому ж ви в сльоту в них ходили? Ну скажіть — чому?

А я не знала, чому в сльоту взувала чобітки. Моя подруга по біді також не могла пояснити, чому ходила по вулицях, посипаних сіллю, а не лігала, принаймні як птиця, у повітрі.

— Пишіть заяви!

Написали.

— Що ж, розглянемо їх, — сказали нам поблаж-

ливо, так, щоб ми добре відчули свою провину за брак фабрики. — Як бути далі, вирішимо. Але це буде не раніше... одне слово, через тиждень загляньте.

— Що? А як же ми? У чому цілий тиждень ходити? Мороз же надворі, — заволали ми в один голос.

— У чому хочете, — відповіли зичливо і дали зрозуміти, що до більш конкретної розмови повернемося не раніше, як через тиждень.

Та ми не рушили з місця. Тоді огрядний чоловік з добрим обличчям припросив нас сісти і взявся лагідно вмовляти-пояснювати:

— Самі нервуете, іншим псуєте настрої, з трудового ритму збиваєте. І через що? Через те, що не розумієте масштабності. Скільки пар у рік випускає наша фабрика? — Ми переглянулися, бо таки, чесно кажучи, уявлення не мали, скільки пар на рік випускає фабрика. А чоловік з добрим обличчям урочисто виголосив велику і довгу цифру, ніби й мільйонів сягнула вона. — А ви — «брак, брак». Скільки, питаю вас, цього браку?! Одна, дві, три, ну — десять пар. Так це ж крапля в морі! Якось там сота частина процента! Одного процента! Сота частина!!! А дев'яносто дев'ять процентів і ще багато сотих процента жінок, які носять наше взуття, задоволені. Задоволені! Ви зрозуміли, що ви — краплина?

— Я? Я — краплина? Та що ви таке кажете? Я — Марія Дробик, громадянка, яка купила чобітки, дорогі, але... браковані.

— Але ж ви одна, — з впертою лагідністю вів далі чоловік з добрим обличчям, — себто — сього-

дні вас дві. Але все одно — ви крапля. Бо ж дев'яносто дев'ять процентів...

— Але ж мені не легше від того, що багато людей не має клопоту з бракованими чобітками.

— А чому це вам не легше від того? — мені вдалось, що чоловік з добрим обличчям почав сердитися. — Звідки у вас, молодої людини, такий егоїзм, таке засліплення особистими інтересами? Звідки таке вузьке розуміння...

Я не хотіла сердити його ще більше, а тому сказала: «Вибачте» і швидко попрощалася.

— Ну, то як? Та розповідай же! Чого добилась? Що тобі сказали? — допитувався вдома дядько Максим.

— Я — крапля, засліплена особистими інтересами.

Дядько довго мовчав, усе ходив навкіл мене, приглядався, а врешті проказав, ніби не до мене мовив, а так собі вголос для себе.

— Так, так... засліплена крапля — це ще не так страшно. Гірше, коли себе імператрицею чи дівою Марією називають.

А вранці мене розбудило його скрипуче волення...

— Краплино, пора вставати... Краплино...

Мені дуже не подобалося бути брзкою. Та водночас дуже хотілося мати чобітки. І йшла я знову на фабрику, чекала під дверима кабінетів різних відповідальних осіб.

Заходила. Чемно віталася. Мене уважно слухали, хитали головами, а потім казали:

— Все це так. Проте, тут не можна підходити однобоко. На жаль, вам не поталанило з купів-

лею чобіток. Але ж ви — незначний виняток, Ви — крапля.

— Та не крапля я, а Марія Дробик...

Я мала терпець багатьом розтлумачувати, хто я насправді. Я мала терпець дочекатися менту, коли гарячково випалила: «Нарешті, я не крапля!» Нарешті з новими чобітками під пахвою я вистрибнула з фабричної прохідної. Я вся була виповнена неосяжною радістю, мені хотілося чим швидше поділитися нею з кимось. І поділилася. Підступила до першої зустрічної жінки:

— А я вже не крапля, і у мене є нові чобітки!

Мое радісне повідомлення чомусь не справило на незнайомку бажаного враження. Вії затремтіли, а вся вона якось зіщулилась, ніби холод проїняв її наскрізь. І голос у неї тремтів:

— Так, так. Я вірю вам. До побачення! До побачення...

Дядько Максим одразу побачив, що шов у лівій халяві нового, з такими труднощами здобутого, чобітка назовсім перебакерився. Але я собі раділа, як уміла, і, щасливо посміхаючись, перечитувала пам'ятку покупцеві. Зауважте: пам'ятку не краплині, а покупцеві. І в пам'ятці тій фабрика обіцяла винагородити мене хорошою і довгою службою чобіток. Якщо, звісно, я буду правильно в них ходити.

А що халява збочилася — то суцці дурниці.

ПТАШИНЕ МОЛОКО

Дядько Максим дав про себе чути трьома короткими дзвінками. Я відчинила, і він урочисто переступив поріг:

— З святом, із жіночим святом, так би мовити, прийшов тебе привітати, моя рідкісна племіннице, моя ти втіхо і заступнице...

В останнє слово дядько вклав надто багато почуття, що мене трішки насторожило.

А подальший перелік дядькових зичень сягнув так далеко, торкнувся таких моїх потаємниць, що врешті я була змушена перебити його велемовність.

— Дуже вам вдячна. А як поживате ви? Сподіваюсь, усі здорові.

Вмить дядько облишив свої побажання й спритно ступив на місток, який я йому кинула своїм запитанням.

— Як поживаємо? Та гірше не буває. І цікаво знати, яке здоров'я може бути від такого життя?! Ой, мусиш заступитися за нас, бо інакше пропадемо, так би мовити, від рук отого харцизяки загинемо. Розумієш, сусід наш раніше тільки свою жінку бив, а тепер і перед нами щодня рукави засукує. А свою як гамселить! Я все обдумав — ти його до суду притягнеш, так ніби у нас була і сама все чула. Га?

— Та розумієте, спочатку вам треба звернутися до міліції, заяву подати, може, в товариський суд... Я ще не все знаю, але думаю, що таких справ у нарсуді не розглядають...

— Як для кого іншого, може, і не розглядають. А тут, так би мовити, чого не можна кумові, те можна сватові. Ти ж не допустиш до нашої загибелі.

— А чого він до вас чіпляється?

— Та, так би мовити, ще не чіпляється. А може! Уже ходить перед нашими дверима і щось бубонить, бубонить. А ми через очко все бачимо.

— А що б'є дружину — теж бачите?

— Ні, то чуємо. Так би мовити, з коридора. Там у нас спільний електророзподільвач. Через нього геть усе чути, особливо, коли стати на табуретку...

Я зацікавлено глянула на дядька, він запнувся і враз сплеснув у долоні:

— Ти мене перебила, і я тут морочу тобі голову всячиною, а подарунка, так би мовити, і не вручив,— дядько миттю вийняв з портфеля пакунок. І весь його вигляд ізнову набрав урочистості.— Те, чого всім бракує,— так би мовити, пташине молоко.

Я, було, почала відмовлятися, та дядько виповнився такою образою, що, здавалось, ось-ось заплаче.

— То ти мені такого штема хочеш завдати, а я ж для тебе весь учорашній вечір старався.

Він розгорнув пакунок. Простягнув мені коробку цукерок «Пташине молоко» і вказав на свій витвір: на місці, де звичайно фабрика проставляє дату, вагу й ціну, відлітав у вирій ланцюжок незаних у наших місцевостях пташок.

Я подякувала дядькові і пообіцяла якось при нагоді забігти до них і своїми очима глянути на сусіда-харцизяку...

Тітка Марина дала про себе чути розкішним і довгим дзвінком. Власне, тітка Марина — як не крути родовідне дерево — зовсім не родичка мені. Просто, відколи я працюю секретаркою в суді, родинне коло помітно роздалося увсебіч, а щодо тіток,— то їх кількість явно переступила усякі норми.

— Зі святом, зі святом тебе, моя зіронько ясна...

І пішло-полилося-попливло. Перебити тітку — річ неможлива. Коли я намагалася вставити якесь слівце, вона ледь помітно зменшувала напір словесної зливи, на кожне моє зауваження відповідала одним: «аякже» і вела далі.

— Аякже! Славко передав мені через Марусю шість дерев'яних келихів, а Маруся від себе подарувала каву швидкорозчинну, а Нуся, та ти мусиш знати її — це Юлиного Івана жінка — принесла духи. А Галя з Коломиї щось прислала, лише через оту ледащу поштарку не змогла ще одержати. По три дні...

— А я для вас теж маю подарунок,— і — хай простить мені дядько Максим — вручила їй коробку «Пташиного молока».

— Аякже! Отож по три дні газет не носить. Дуже тебе прошу: викличи до суду їхнього начальника — хай знають, із ким справу мають. То на коли викличеш? А я тобі — щоб завжди навколо тебе пахло фіалками,— і тітка значуще піднесла мені флакон «Кримської фіалки».

Коли, нарешті, тітка Марина пішла, я заховала духи у спідню шухляду туалетного столика і згадала про них аж через рік, коли після телефонної

розмови з Вірою негайно треба було розтерти скроні. А Віра подзвонила з Вільнюса і дуже хотіла знати, чи пам'ятаю я Ганю, про яку вона мені щось колись розповідала.

— Невже не пам'ятаєш? Ну, Ганя, та, до котрої мав приїхати моряк, капітан далекого плавання. Пам'ятаєш?

— Та пам'ятаю,— простогнала я.

— От і добре. У Гані є тітка, вона живе під Душанбе. Розумієш? Тітка-пенсіонерка і дуже любить подорожувати. Майже цілий рік— у мандрах.

— А до чого тут я?

— Слухай уважно і все зрозумієш. Ганина тітка не була у вашому місті. І цього разу вона до вас їде. А готелі... Сама знаєш... Одне слово, ми тебе дуже просимо: зустрінь її і заопікуйся нею. Вона дуже гостинна (тепер я знаю: справді тітка добре вміла гостювати) і цікава бесідниця (о, це були незабутні бесіди, в основному відбувалися вони уві сні, а я щоранку потайком виходила із дому — уникала здибанок із сусідами). Одне слово, ти будеш дуже задоволена.

Я, було, почала розповідати Вірі про різні побутові незручності, яких доведеться зазнати Ганиній тітці, та враз відчула, що мене ніхто не слухає. Алло!!! Алло! Алло...

Великого задоволення я недовго чекала. Наступного дня одержала телеграму: «Прилітаю сьомого березня рейс чотириста сім пізнаєте пухнастій білій шапочці — Анина тітка».

Дядько Максим охоче погодився зустріти жінку, яка любить подорожувати. Навіть привіз її до

мене на таксі, і про прибуття дав знати, як завжди, трьома короткими дзвінками.

Ганина тітка відразу оцінююче оглянула квартиру і взялася розпаковувати валізки. Була швидка у русі і така ж — у слові.

— Ми умовились з Анею, що я їду до неї. І, подумайте тільки, напередодні від'їзду Аня дзвонить

мені і повідомляє, що в них якісь там віруси чи бацили. Каже, нічого страшного, якщо берегтися. А я — то найгірше боюся усяких бацил. Вони, кажуть, навіть до інфаркту можуть довести. То з одного боку, а з іншого — я вже зібрана в дорогу. Аня обіцяла щось придумати і подзвонити. І придумала, і передзвонила — і я тут. До речі, Аня вас дуже поважає і любить, вважає, що ви над-

звичайно гостинна і рідкісно цікава бесідниця. Так хотіла вам гарного гостинця привезти, аж у Ані випитувала: що, ну, скажи, що їй купити? А Аня — звичайно, вона жартувала — тож Аня каже: їй тільки пташиного молока бракує. Жарти, жартами, а раз бракує, — то треба зробити, щоб не бракувало. Ось вам — і пташине молоко.

Першим здригнувся дядько Максим і ступив крок назад. Здригнулася і я. І теж ступила крок назад. Та тітка з-під Душанбе легко подолала цю відстань і спритно втиснула мені в руки знайому коробку «Пташиного молока». Для повної певності я зиркнула на місце, де фабрика проставляє дату, вагу й ціну. Ланцюжок незнаних у наших місцевостях пташок відлітав у вирій.

Я підійшла до столу, поклала цукерки, розв'язала стрічечку, розкрила коробку, вийняла листівку, яка лежала між тим, що колись було пташиним молоком. От саме в цей мент здригнулася Ганина тітка. І кроків зо два ступила назад. А я собі читала: «Дорогу Софію Микитівну (це дядька Максима дружину) вітають із жіночим святом її колеги по спільній роботі у кіно (дядькова дружина працювала у кінотеатрі контролером) і зичать їй...»

Я, було, хотіла... Та глянула на них — і передумала. Заховала листівку, підійшла до Ганиної тітки, подякувала їй і поцілувала в щоку. А щока була гаряча, гаряча...

АНСАМБЛЬ

Ми поверталися з концерту ансамблю «Берізка». Мали непоганий настрій.

— Чудовий ансамбль, що не кажи, — промовив чоловік, коли вже підходили до нашого будинку.

— Еге, гарний... — хитнула я головою. Однак вважала за потрібне відразу уточнити: — тільки не в тієї Геренчучки. Це ж треба так вирядитись! Смаку не має, елементарного чуття ансамблю бракує жінці...

Чоловік наче хотів було щось зауважити. Але промовчав. Вочевидь, також, як і я, був втомлений. Та нічого! Завтра ж — вихідний. З насолодою думала, як відпочиватимемо. А чоловік (він у мене моторний) ще, диви, встигне здаги пляшки з-під молока та баночки з-під соку. Може, навіть вдасться йому на ринок з'їздити і в пральню поспіти. Звичайно, якщо вчасно з дому вийде.

— Мій хлопчику! — вже в освітленому під'їзді я зичливо й усміхнено заглянула чоловікові в очі. — Чи ти здатен о сьомій сам піднятися, чи й у неділю треба будильник?..

— Спробую вже якось без дзвону...

Хто знає мого чоловіка поверхово, міг би подумати, буцім його обличчя виказувало невдоволення. Але ж мені, як нікому, відомо: вираз обличчя мого чоловіка говорив про серйозний підхід до родинних справ і сімейних обов'язків. Такі речі, звісно, слід стимулювати. Отож відзначила:

— А ти в мене таки хазяйська дитина. І наша сім'я — це, гадаю, зразок гармонійного ансамблю.

Я хотіла ще щось сказати, та враз умовкла, уздрівши Романа.

Роман — давній наш приятель. Але ж чому опівночі він сидить на східцях перед нашою квартирою? А який вигляд у нього! А голос! Такий же пожмаканий, як і його одяг.

— Я хотів... Я хочу... прийти до вас... — насилу сформулював він своє бажання.

Ми з чоловіком переглянулися і як люди гостинні запросили його до квартири. Та відразу й пожалкували: наш друг поводив себе надто дивно для нормальної людини. Він підбіг до нашого ліжка-дивану, схилився перед ним навколішки й заповзвся його гладити, ніжно і пестливо. І губи складав трубочкою, так, ніби щось шептав йому. Я про всяк випадок прихилилася до чоловікового плеча. А гість тим часом ще й запитаннячко відповідне підкинув:

— А у спальні... може... й ліжка стоять?.. Два?! Уціліли?! Я у вас полежу трохи... — і, як був зодягнений, вмотився на нашому (оббивка — колір морської хвилі!) ліжку-дивані.

Коли заплющив очі, ми навшпиньки підійшли до нього. Лагідно, обережно я поцікавилася:

— Романику, ти лежи, лежи, тільки скажи нам, Романику, де Ліда? Лідочка твоя?

— Ліда?.. Сидить... Чотири стіни... Одна-однісінька...

— Романе, що сталося?

— А я знав, що так трапиться, попереджав... — Роман трохи пожвавішав, на мить розплющив очі. — А все почалось з рукавичок, колір — переспілі абрикоси... А потім пішло: до рукавичок по-

трібна така ж сумка, до сумки — чобітки, до чобіток — сукня, до сукні — шалик, до шалика — капелюх, до капелюха — пальто... І її, і меблі наші — все згубили переспілі абрикоси... Чотири стіни... Сидить... Одна...

Далі вже нічого ми не могли розібрати. Роман засинав швидко і, схоже, надовго. Ми вийшли в спальню і всілися на ліжках. Важку мовчанку перервав чоловік:

— Треба щось робити! Інакше — вскочимо в халепу!

— Мусимо діяти! — погодилась я.

— Що ти пропонуєш?

— Зараз же йти в будинок, де жили Роман і Ліда. Зайдемо до Ольги, Ліда з нею працювала. Про все дізнаємося, а там буде видно...

О третій годині ночі весь будинок спав. Лише з вікна Романової кімнати лилося світло. Ми зупинилися в нерішучості.

— А може, не варто? — завагався чоловік. — Раптом там якраз майно описують? Повертаймося додому!

— Ні в якому разі! — заперечила я. — Обов'язково зайдемо! Що до чого, то ми нічого не знаємо. Зрозумів? У мене безсоння, ми гуляли містом, побачили світло у вікні далеких знайомих і зайшли довідатися, чи, бува, чого лихого не сталося. Зрозумів? А якщо там опис майна, то це чудово! Будемо за понятих і побачимо, скільки і якого майна можна нагребти, приймаючи білизну в пральню.

Вхідні двері були прочинені, і ми ввійшли у передпокій. Двері в кімнату теж були прочинені. Ми зупинилися вражені. Кімната — порожнісінька, лише в кутку — ворох якогось лахміття. Кольору переспілих абрикос! Ми підійшли ближче. Кучугура лахміття заворушилася.

— Романе, ти все-таки повернувся? — захриплим Лідиним голосом промимрила абрикосова купа.

— Лідо! Що за маскарад?

Кучугура стрепенулася, з-під неї постала Ліда. Чи не Ліда? Голос, очі і ніс — Лідині, а решта — суцільний переспілий абрикос. З-під капелюха «обвислі криси» вибилися дивоглядні абрикосні пасма і локони. Ліда перехопила мій погляд і пояснила:

— Перука! Сам пастижер Маняк зробив! А чобітки... — Ліда розвела поли пальта максі і блиснула диво-чобітком. — Ансамбль...

— Ансамбль! — перекинула я її. — Господи, вона за меблі ансамбль справила!

— Меблі? — Лідин погляд був нищівним, а голос став ще захриплишим. — Яка заскорублість! Нині меблями користуються лише відсталі елементи. Татамі! Лише — та-та-мі!

Цієї ночі ми вже вдруге поверталися додому. Мали препоганющий настрій і були настільки втомлені, що навіть мовчали. Аж в освітленому під'їзді чоловік пробурмотів:

— Ансамбль... Навкруги — ансамблі...

Хто добре не знає мого чоловіка, міг би подумати, що слова його містять якісь натяки. А я нічого такого й не збираюся думати. Я зичливо і усміхнено заглянула йому в очі і проспівала:

— Нарешті, ми у нашому затишному гніздечку... І наша сім'я — це таки зразок гармонійного ансамблю...

УСЯКЕ БУВАЛО, УСЯКЕ БУВАЄ

— Мамо, такі мене нерви беруть, що не годна вже витерпіти. От посваритися б з кимсь! А тітка Гафія як на зло на город не виходить. І від того ще більше нерви розбирають... То... може б, ми з вами трохи язика розім'яли?..

— Та вгамуйся, доню. Сваритися? За віщо?

— «За віщо, за віщо!» Уже й треба, щоб одразу — «за віщо». Якби кожного разу люди вичікували оцього «за віщо», то й сварні справжньої не дочекались би. І що то за сварки були б?

— Щось ти таке говориш, доню, що й второпати несила.

— О, чи то першина, коли ваша голова не може пійняти, де початок, а де кінець?!

— Ти диви: і як то у такої тупої матері знайшлася така мудра донька?!

— Мудра. Певно, що мудра! А не така, як ви...

— Дурна? Ото дочекалась. Ото собі виплекала зіллячко — пусте, як лопух, а гірке, як полин.

— А ви? Та ви... Побіля вас і в ангела всохли б крила. Тільки й робите, що сновигаєте навкіл мене й сичите, сичите, як...

— Змія? Так? Ах ти, ледащо!

— Я ледаща? Та якби не я, не мої руки, то, знаєте, що було б з вами? Та ви... Зрештою, не хочу казати, бо й справді посваримося.

— А ти — кажи, кажи! Чого панькатись?! Уже й так досить наплескала. Якби то у твоїх руках так стрибав праник, як твій язик... Ох, і навіжена, ох, і дияволиця у людській подобі!

— А у вас і людської подоби нема. Усю геть розтринькали!

— Ах, ти, пащекувата...

— Я? Це ви, як той газда, що й на ніч воріт не зачиняє.

— Ах ти...

— Ах ви...

— Ах...

— Ах...

• • • • •
— Знаєш, милий, знову я впадаю в цей меланхолійний стан. Такий неспокій на душі, така бен-тега, що просто місця собі не знаходжу.

— Знаєш, мила, на оцей твій стан добре впливає терапія зайнятості. От і пішла б ти до Ориси.

— Орися в театрі. А мені так не по собі, такі погані передчуття мучать...

— То візьми щось почитай.

— Читати? Ти, милий, хіба забув, що мій стан супроводжується головним болем? От подискуту-

вати б з кимось, та таку гостру й гарячу полеміку затіяти...

— То, давай, подискутуємо. Тема? Право вибору — тобі.

— Так завжди. Всюди — я. Всі турботи й клопоти на мою голову та руки. А ти — завжди готовий на усе готове. Дискутувати з тобою? Це діло — не твого розуму, не твого характеру. Та хіба ти, милий, здатний витримати до кінця принципову позицію? Зрештою, хіба ж ти можеш встати і, мов лев, виголосити: «Мила, ваша гарячковість — це ще не аргументація!» Ти ж, коли навіть сердишся на мене, на лева не скидаєшся. Хіба що — на песика, на такого милого кімнатного песика.

— Знаєш, мила, від твоїх лестоштів хочеться на стіну лізти.

— Дозволь, милий, поцікавитися: по драбині чи без оної.

— Як уже дійшло до «оної» — то сьогодні тебе таки добрий гедзь укусив.

— Люди лишаються людьми... Правди слухати не можуть. Тим паче — правди про себе. А ти, милий, теж людина...

— Та не така підступна, як ти.

— А я й не ображаюся, бо всім, окрім тебе, відома істина: коли бракує переконливих аргументів, тоді починають грубіянити.

— Так виходить, що я — грубіян?!

— Не тільки.

— Що — не тільки: не тільки я чи... я не тільки грубіян?

— О, ти, милий, робиш успіхи — перші несмі-

ливі кроки до самопізнання. З допомогою ближніх, звичайно. Вітаю!

— А ти вічно носиш за пазухою осине жало.

— Бджолине. Воно має цілющі властивості.

— Тоді раджу зайнятися самозціленням. Може, щось і вийде. Хоч сумніваюсь.

— Ну-ну! Далі, далі давай! Що ти ще думаєш про мене?

— Цього замало?

— Щоб назвати тебе негідником і нікчемою — вистачить.

— Це я — негідник? Це я — нікчема? Ах ти...

— Ах ти...

— Ах...

— Ах...

•
— Ну, прошу тебе, вистачить ходити насупленим сичем. Я ж казала тобі, що мене мучать погані передчуття. Тепер ти пересвідчився, що вони збуваються?

— О, так, так...

— Твій тон. Прощу тебе: пробач мені, а я тобі уже простила, хоч ти і дав привід для сварки.

— Вона мені простила! Я дав привід для суперечки! Та ти ж першою почала необачностями сіяти.

— Хоч би й першою. То що з того? Ще не такі люди, не на таких посадах, вельмишановні мужі частенько різні необачності висівають з себе. І нічого. Деякі оточуючі, правда, до певного часу, вдають захопленість і підспівують їм на всі голоси. Як, між іншим, і ти мені підспівував.

— А підспівувачів, між іншим, ніколи не звинувачують. Про них мило забувають. Співучі люди завжди і всюди в пошанівку, бо всім потрібні...

— Ну, милий, припини цю філософію середньо-розвинутого інтелігента. Усміхнися, а то я знову впаду в оцей стан.

— Тільки спочатку ковдру підстели.

— Кинь свої недоречні дотепи! Ну, милий, давай помиримось. У сім'ї всяке буває...

— Ну, добре. Вважай: помирились.

— Милий!

— Мила!

— Як хороше! Тепер можна спокійно про все поговорити, без упереджень все обміркувати. От і скажу тобі: все-таки ти не лев. Інакше — ти б ще з тиждень не звертав уваги на мої вмовляння. Ти б ходив з високо піднятою головою і твердо повторював: «Не смій підходити до мене!» Лев поставив би мене на коліна. А ти... Ні, ти таки не скидаєшся на лева.

— Виходить, на песика?

— Кімнатного.

— А ти — оса!

— Бджола.

— Ах ти...

— Ах ти...

— Ах...

— Ах...

ПОРОЖНЄ ВІДРО

Не те, щоб був я великим одчайдухом, але мушу признатися щиро: наді мною ніколи не старшували ні забобони, ні погані прикмети. Я просто не вірю в них.

І коли цього злочасного ранку мою дорогу пересікала жінка з порожнім відром, я ніскільки не впав у замішання. Лише подумав: «І носить же її нечиста спозарання». Іще, про всяк випадок, перемацав кишені, зазирнув у портфель: чи не забув чого вдома? А вона, себто жінка ота, замість йти собі геть із своїм відром, та ще й порожнім (я добре бачив його вилізаним дно), спинилась біля хвіртки і стала на мене німогтно зиркати. Потім, подумати тільки, навіть загмикала. Спокійна вдача допомогла мені стриматися й не сказати їй, що я поспішаю на роботу і її відверті випадки мені зовсім не подобаються. Що ж, подумав я, вважатиму, що нічого не сталося — не бачив я на моїй дорозі ні жінки з порожнім відром, ні її дивних погля-

дів. Та вона, жінка ця, стовбичила перед хвірткою і лукаво гмикала. Що ж, подумав я, подивлюся, як піде далі. А далі все у мене йшло шкереберть. Вислухати все те важко, не те, що пережити.

За кілька десятків метрів до зупинки мене обігнав автобус. Завжди у таких випадках я підбігаю. Але в той день... Не те, щоб мав я на оці погану прикмету, просто не хотів випробовувати й дражнити долі. Адже всім відомо: хто навбіжки трудиться — того робота губиться і з тим різні дорожні пригоди трапляються. А перед відпусткою, скажу прямо, вони мені ні до чого. Автобус поїхав — ну й що з того? Ще один прийде.

І справді підійшов. Рівно через сорок хвилин. Рівно о тій годині, коли в кабінеті начальника мали збиратися завідувачі всіма відділами, щоб послухати мою інформацію про результати ревізії в одній організації.

Начальник, як завжди, зустрів мене люб'язно. Навіть вийшов з-за столу.

— Цікаво, чим ви сьогодні поясните своє запізнення? Автобуси, які курсують нерегулярно, кишенькові злодії, які регулярно, раз на тиждень, обирають вас своїм об'єктом, хвороби ваших домочадців, похорони незліченних ваших родичів — усе вже було. Було! А що сьогодні? Що?

Я хотів розповісти про жінку, якій біля хвіртки стало погано, і я, як це належить чуйній людині... Та начальник просто-таки вбив у зародку мій намір:

— Не силкуйтесь вигадувати! Оголошую вам догану. Третю догану за цей місяць.

І раптом... Мені й досі невгямки, як це трапи-

лося. Я був переконаний, що у думці пригадав собі: «Порожнє відро!»

Але я почув свій голос. У якомусь дивному ошелешенні я вголос випалив:

— Порожнє відро!

Начальник змінився на лиці. Він часто кліпав повіками, ніби йому в очі жбурнули піском. Потім пив воду, наче то йому, а не мені, пересохло в горлі.

— Отже, за спізнення — догана. А за образу... Я подам заяву на місцевком. Зрештою, три догани протягом місяця... На засіданні місцевкому можна поставити питання в ширшому плані... Ви ще тут? Можете йти!

Що ж, подумав я, хай краще розглядають мене за образу, ніж мають запідозрити у забобонності. А, власне, чому — за образу? Відколи це здорову критику знизу трактують як образу? Не скаже ж він перед усіма, що я його порожнім відром величав. Скаже: ображав. А я: пробачте, критикував. Ще буде видно, чия візьме!

Поки що не взяла нічия. Бо того дня на мене так і чатували нещастя. Мужньо стрічав я їх навалу. Та все ж хотів чимшвидше повернутися додому. Автобус був переповнений, і я ледве припустився на підніжці. Звичайно, можна було б ще ввійти всередину, якби здоровань не заступив собою всього входу. Я сказав йому про це у найчемнішій формі. Здорованю це не сподобалось. Він надто вже мило запитав у мене:

— Вас не погладити по фотографії?

І знову — не розумію, як це сталося, — я почув свій голос:

— Порожнє відро!

Я заплющив очі — на мене летів величезний кулак здорованя. Я розплющив очі — наді мною сиділа жінка в білому.

— Виходить, ми, так би мовити, у лікарні? — запитав я в неї.

— Так би мовити... — підтвердила вона.

— Голова моя не дуже ушкоджена? Обійдеться без нейрохірургів? — поцікавився я.

— Голова ваша зовсім не ушкоджена. Коли ви стрибали з автобуса, то лише подряпали ніс та руку. І перелякались дуже...

Мені здалося, що на підході та хвилину, коли я маю почути свій голос, як чув його в кабінеті начальника і в автобусі. Я міцно зціпив зуби і знову заплющив очі.

— Що з тобою? Що скоїлось? — це не мій голос, це вже голос дружини. — Та подивися на мене! І треба ж, щоб ти — і стрибав з автобуса? Розуму мого замало...

— Замало, замало, — погодився я, щоб перебити її і хоч у загальних рисах розповісти про все.

Та раптом я втретє почув свій голос:

— Порожнє відро!

Дружина моя не змінилася на лиці. На мене не летів її кулак. Вона тихо встала і твердо викарбувала:

— Я це вже чула. Правда, не в такій відвертій формі. Спасибі! У відпустку я їду завтра. І можливо, назавжди їду.

Вона пішла. А я зціпив зуби і думав. Не про порожнє відро. Не про забобони і погані прикмети. На мое щастя, я в них не вірю.

Я думав про збіг обставин...

В РАХУНОК ГОНОРАРУ

Я написала велику гумореску. Відразу після гучного бенкету, який влаштувала моя приятелька з нагоди її законсервованого тридцятиріччя. Та справа не в приятельці і не в її роках. А в тому, що на іменинах був один дуже розумний і культурний чоловік. Під час танцю (а танцював він чудово) сказав мені:

— У вас багато гумору.

— Ви так думаете?

— Я завжди говорю те, що думаю,— відповів серйозно.

— То, мабуть, мені варто...— я не встигла сказати «бути серйознішою», як він додав:

— Не тільки варто, а треба! Ви мусите писати...

Писала я цілу ніч. Коли заблагословилося на світ і зошит скінчився, вже на обкладинці великими рівними літерами вивела: «На цьому гумореска закінчується».

Вранці все, за що бралася, вистрибувало з рук. Бився посуд, розливалось молоко, розсипався цукор. Стривожені домочадці допитувалися: «Що з тобою?» Я змушена була признатися, що цілу ніч писала гумореску.

— І написала? — недовірливо усміхнувся чоловік.

— Аякже! Цілий зошит списала, ще й на обкладинку перейшла.

Чоловік зареготав. Ох, ці чоловіки! Ніколи не можуть змиритися з тим, що жінка здатна не тіль-

ки готувати обіди і над їхніми шкарпетками гібти... Маму мою також образив той сміх. Вона заступилася за мене:

— Регочешся, бо не ти написав, а вона.

Чоловік присмирнів. І, як завжди, дав ділову пораду:

— Що ж, якщо вже написала, то нічого не вдієш — неси в редакцію!

...Я була здивована, навіть ображена, що твір мій має оцінювати не сивоволосий літератор, а якийсь молодик. Безумовно, тільки через чийсь недогляд посів він місце редактора. До того ж молодик дивно читав мою гумореску: почав з кінця, заглянув у середину зошита. Отак туди-сюди гортав мою цілонічну працю, а я пильно стежила за його обличчям. Ні... Хоч і молодий він дуже, та, видно, на гуморі розуміється: весь час стримує посмішку. Нарешті підвів очі.

— Вашу гумореску я дочитаю потім. Зайдіть, будь ласка, після неділі. І заодно принесіть усе, що написали. Щоб уже разом...

Дуже до речі я пригадала десь почуте чи прочитане: головне у письменницькому ділі — витримка і стриманість. Отут-то я і проявила це головне: не випалила, що більше нічого нести. Бо ж якщо сьогодні нема, то це не значить, що після неділі не буде. А недокінчена фраза: «Щоб уже разом...» — лише дурню може видатися незрозумілою. Звичайно, він мав на оці, щоб усе разом надрукувати. Ні... Молодий редактор почав мені подобатися...

Два дні я ходила сама не своя. Ясно, треба писати гумореску. Але про що? Про нервову су-

сідку, про грубість продавця, про бешкети родича-п'яниці, про безгосподарність нашого кербуда — про все це я вже оповіла в першій гуморесці...

Нарешті вирішила: писатиму в неділю. Сяду на кілька годин і напишу. Для писання, як чула, потрібна творча обстановка. Що ж, мушу її створити — треба якось усіх з дому випроводити... Зрештою, чому не організувати своїй сім'ї цілоденного культурного відпочинку? Хто-хто, а я, людина, яка пише для журналу, можу собі це дозволити. В рахунок гонорару.

У рахунок гонорару все робиться надзвичайно легко і просто: купила чотири дорогі квитки в театр, накупила цукерок і зовсім не переобтяжувала себе підрахунками. Про розпорядок недільного дня повідомила домашніх у суботній вечір. Спочатку — культпохід у театр, потім усі йдуть у ресторан обідати, а опісля — в кіно. Мій план відселення не дуже втішив чоловіка, зате мама і діти були в захопленні. Язикань Юрчик збуджено допитувався: «Мамочко, а ти тепер щонеділі будеш писати? Скажи, ну скажи: щонеділі?»

І ось! Творчу обстановку створено — усі пішли з дому. Я сідаю за стіл, встромлюю погляд у стос паперу. Чекаю, щоб до мене прийшло, чи пак, — на мене найшло оте, що має знаходити на того, хто пише. Сиджу напружено, ніби небезпеку велику перечаю. А годинник несусвітне виправляє — вже й годину наморгав. Сиджу далі. І чую: находити, насувається на мене... страх: боюся, що нічого не напишу. Мушу швидше чимсь зайнятися, в роботі заспокоїтися, а потім уже — писати.

Що-що, а робота на кухні завжди знайдеться.

Давно уже треба було розібрати і вичистити камфорку. Потім посуд перемила. Взятася за підлогу.

З таким шаленством я ще ніколи не прибирала в кімнатах... Всюди чисто! Відчуваю полегкість і водночас тривогу: вже мушу таки сідати за стіл.

А мої ближні десь уже за столом у ресторані. Щасливі!..

Схиляюся над папером. Але ж я така втомлена. Кажуть, прохолодна купіль повертає свіжість і бадьорість. Біжу у ванну... І знов пересилю себе і з твердим наміром — написати гумореску — сідаю за стіл. Беру ручку, пробую перо. Який же заголовок вибрати? Треба щось написати, а потім уже переправляю. Пишу: «Забута». А чому, власне, «забута»? Може бути і «забуте». А що «забуте»? Яблуко? Слово? Щастя? Горе? Не те! Не те! А — «забутий»? Приміром: «Забутий вальс». Гарно звучить! Та тільки більше до пісні підходить. Ні, краще «забуті». Дні? Ночі? Родичі?.. Черевики? Так! Нарешті! «Забуті черевики». Прекрасно! Тільки хто і де їх забув?

Що?.. Дзвінок?.. О боже! Їх уже принесло?! Поспіхом ховаю у шухляду витворений у нечуваних муках заголовок.

— Написала? — запитують усі враз.

— Угу, — мугикаю. — А як ви провели час?

— Чудово! Просто чудово! — мама дивиться на мене захоплено і вдячно.

— Прочитай, що ти там понаписувала, — просить чоловік.

— Мамочко, прочитай! Ну прочитай!

— Та ні, вже самі прочитаєте. У журналі. Так цікавіше... Зрештою, бути багатю гумором — це ще не все. Редактор... Йому може і не сподобатись.

— Ну-ну! — чоловік суворо глянув на мене. — «Може і не сподобатись», — перекинув. — Треба писати так, щоб усім подобалось. І щоб надрукували. І виплатили гонорар, в рахунок якого цілий день розважались. Моєї зарплати на такі розваги малувато буде.

А мама моя ходила по квартирі і задоволено співуче примовляла:

— Відколи ти почала писати, не тільки на душі посвітлішало, а й у нашій хаті. Якось так гарно стало. Просто невпізнанно!

Приємно, що не кажіть, таке чути. Але ж то теж... в рахунок гонорару.

ЧАРІВНИЦЯ

Я під'їжджав усе ближче і ближче, а чорна цятка на засніженому шосе все більшала і більшала. Не зчувся, а вона й у людину витворилася. Тепер уже добре бачив, як струнка дівчина, зодягнена у все чорне, піднесла руку. Я зупинився.

— Підвезете? — блиснула чорними очима і лукаво повела густою, теж чорною, бровою.

— А чому ж би... Хоч, правда, трохи лячно отаких підвозити...

Вона зручно всілася і, лише коли рушив з місця, перепитала:

— Яких — «отаких»?

— Та таких чорних циганок. Може, ще й ворожити вмієте?

— А чому ж би... Хоч, правда, трохи лячно отаким ворожити...

— А навіщо слова мої красти? Хіба своїх бракує, — зауважив я і на цьому хотів урвати розмову.

Та пасажирка набрала дуже серйозного вигляду і повторила:

— Так... так... ворожити страшнувато. Доля ваша...

— Яка доля моя?

Супутниця ще раз замислено глянула мені в очі, на мить спинила погляд на чолі і зітхнула:

— Та ні, краще не треба. Відразу бачу, що небагато втішного зможу вам сказати...

Вона зачепила мою цікавість, та я удавано недбало проказав:

— Та що ви там можете сказати?! В наш час просто смішно займатися таким.

— Смішно не смішно, але хіба не правда, що ви одружений, дружина ваша білява тоненька жіночка, хоч народила вам уже двох синів...

Я пригальмував і пильно оглянув її. Ні, не може вона мене звідкись знати. І я її теж ніколи ніде не бачив.

— Білява... Тепер кожна друга білява. А що ви ще можете сказати про мене?

— Неприємності... Розмаїті неприємності чекають вас. От дружите ви з одним чорнявим чоловіком, часто буваєте разом... Чи не здогадуєтесь, хто це може бути?

— Ну, кум мій. І що з того?..

— Та ось через оте товаришування ви впадете в важку недугу. До речі, другові вашому, якого ви кумом признали, вже теж зі здоров'ям не те... Ви буваєте з ним у велелюдних місцях. Правду кажу?..

— Ну, буваємо,— притакнув я.— Іноді в чайну заходимо...

— Ні, зморшки на перенісці говорять про тяжкий випадок з вами в якомусь іншому місці, де дуже багато людей збирається.

— Тоді на стадіоні,— на мить зрадів я розгадці і тут же в неспокій впав.— А що ж там зі мною трапиться?

— Кажу: тяжкий випадок, після цього — лікарня і таке інше.

— Ех, усе те байки,— хотів сказати це легко, та — що за диво! — навіть сам відчув тривогу в голосі.

Розізлився я — і на себе за легковір'я, і на неї за такі пророцтва. «Якась непевна особа,— думав собі.— Якби не зима і не посеред поля,— викинув би геть з кабіни. А то свердлить душу чорними очима, як п'явками. І таки наче правду каже».

Супутниця попросила ще показати їй долоню. Я завагався, але, повірте, вона так пильно в мене вдивлялася, що я простягнув розперіщену правицю. І при цьому знову відчув двоїстість: хотів почути, що вона скаже, і водночас дуже великим було бажання позбутися її. Вона ж зосереджено оглядала мою долоню.

— У дорозі ви часто буваєте з однією чорнявою жінкою. Стан її якийсь невизначений — і не дівчина, і не одружена...

— Ну, розлучена. Деколи підвезу її. То й що з того?

І тут я схаменувся: навіщо ж сам розтлумачую її побрехеньки. Зло взяло верх над цікавістю — я зупинив машину, відчинив дверцята кабіни:

— Ану, виходь, чарівнице. Швидше!!! Щоб духу твого не було тут. Відьомського кодла на державній машині перевозити не буду!

— Зате розлучену возите. А через неї — у казенний дім потрапите. У казенний... — вона ще щось кричала мені навздогін, та я уже не чув.

Цього ж дня у передвечірню пору, як завжди раніше, прийшов до нас кум Грицько. Не встигне моя Леся відвернутися — кум мені знаки подає, мовляв, пішли... Я уже хотів йому, як завжди раніше, змовницьки підморгнути, та враз... передумав. Так, передумав. Дуже мені треба ото йти

з ним вештатися по чайних, здоров'я своє марнувати. Гриць далі робив мені натяки, здивовано стеновав плечима. Я ж завзято не бачив його марних старань. Кум ще довго тупцював біля порога, затим побрів додому. А вигляд у нього, треба сказати, неважнецький. Обличчя пожовтіло і під очима темні півкола...

Кум Гриць ще кілька вечорів здивовано стеновав плечима у нашій хаті. А потім надіслав мені записку: «Чи здурів ти, боронь боже, зовсім, чи тобі хтось щось поробив?» — допитувався. Я відповів йому теж письмово: «Дуже мені треба через горілку нажити собі хворобу, як оце з тобою прилучилося. Або — ходити по стадіонах, дихати курявою, а там диви: ще хтось у болільницькому запалі пляшку об голову розтrocить».

...Я запримітив її здаля: Марійка, ота, що з чоловіком розлучилася і приїхала на нашу околицю до матері, ота, котру вже не раз я підвозив, стояла обіч дороги і грайливо помахувала рукою. Я уже хотів зупинитися, та враз... передумав. Так, передумав. Дуже мені треба ото підвозити її, слухати всякі теревені, а там, диви — ще й наїхати на когось...

Невдовзі за Марійкою став заїжджати якийсь лисуватий дядько. Ну й добре. Дуже мені треба...

Кум Грицько побратався з Михайлом Проциком і вже більше до нас не заходив. Ну й добре. Дуже мені треба...

Правда, якось зайшла Ганя — Грицькова жінка. Скаржилася на чоловіка-волоцюгу. Моя Леся співчувала їй щиро. «А ми ось з Іванком (це вона про мене) вчора ввечері музичну вікторину про-

водили. Він переміг — угорський танець Брамса одразу впізнав, а я припізналася...»

А у неділю ми йшли в місто, на дитячу залізницю. На шиї у мене сидів Андрійко. Леся міцно тримала нашого веселуна Юрася і задоволено спиралася на мою руку. Аж ось — перед нами десь узялася ота чарівниця подорожня, що колись мені ворожила. Я вдруге здригнувся, коли вони з Лесею мило привіталися, мов старі знайомі.

— Що за така? — з натужною байдужістю запитав у дружини.

— Хіба не знаєш? От бачиш, що значить не ходити по землі, з людьми не здибатися, а все їздити-їздити. Це ж нашої Мартинихи дочка така вимахала. Правда ж, гарна?

— Нічого собі... гарна... — погодився я.

УМІЛЕЦЬ

Ми сиділи з Іваном Петровичем у трамваї вокзального маршруту і гомоніли. Ні ми, ні наші сім'ї аж до дідів не були близькими приятелями чи друзями. І те, що я його виряджав у дорогу, було мені так само незрозуміло, як, певно, і йому. Взагалі-то я мав до нього якусь справу, що мені доручила розв'язати дружина, але яку саме — хоч бий грім, не пам'ятаю. Власне, я у трамвай і сів з надією, що десь між зупинками згадаю, об чім з ним переговорити.

— У відрядження значить? — запитав без особливого зв'язку з попереднім обміном думок. Але Іван Петрович не здивувався запитанню, навіть повеселішав від нього. Він, мабуть, і сам сушив собі голову, чого це раптом ми вдвох сунемо на вокзал, тим паче, що знав мене за малопитушого.

— Так, у відрядження, — радісно відповів він. — Я, знаєте, частенько по командировках катаюсь. Робота така...

— Приємно, певно, поїхати, розвіятися трохи?..

— Як куди їхати... — хитнув головою Іван Петрович. — Нелегкий то хліб. Бо ж з готелями знаєте в нас як... Я спочатку на цій роботі просто-таки страждав. Пошлють, приміром, в Харків. Ходиш, бува, невиспаний, спухлий, ніби тільки-но з медвизверезника виписався. І куди не поткнись — нема довіри до тебе, а то й взагалі дивляться, як на амебу безформну. А все через те, що в готелі не влаштувався й товчешся, як лунатик.

Іван Петрович захопився, я теж трохи відірвався від дум про невідому справу, яку мусив будь-що розв'язати.

— А в готелях що? Скрізь одне: місць до неділі бракує, місць після неділі немає... Раніше бувало, правда, коробкою цукатів добудеш собі куток у коридорі, але тепер і коньяком не скрізь постукаєш. Одне слово, страждав я міцно, аж поки якось не розвиднилось. Було це в Одесі. Другий день у вестибюлі чатую, аж приходить покоївка і питає, чи не знає хто, як телевизор ремонтувати? Мовляв, постояльці хочуть футбол дивитися, а інакше судом лінча погрожують... Я, знаєте, в тому ділі ні бум-бум, — вів далі Іван Петрович, — але набрався нахабства й кажу, щоб показали апарат. Як воно вийшло, не знаю, але за щось там зачепив — і телевизор запрацював. Коротше кажучи, ночував я тоді в номері, в якому мав зупинитися якийсь дуже відомий співак. Після цього я заповзвся у вільні години вивчати радіотехніку. Річ, скажу вам, доволі цікава. Захопився так, що самотійно склав собі «Електрона». Навчився ремонтувати будь-які системи, і куди, бувало, не поїду, скрізь по готелях мене як цісаря приймають. Інколи місяцями не здавали телевізори у ремонт, на мене чекали.

А потім минулося. Чи телевізори стали випускати кращі, чи уміліше почали ними користуватися, а, може, таких, як я, стало багато, але так чи інакше в готель знову не пробитися. Тоді я іншого коника запряг: ремонт пилососів, підлогонатирачів, прасок. Але є такі марки, що рідко ламаються. Якщо вони трапляються — діло капуста. Для більшої гарантії підучив ще сантехніку. А якось на Буковині став мені в пригоді досвід вирощування сіамських котів.

У Курську я дістав готельне місце завдяки знанням з філателії — син чергової збирав поштові знаки.

В Закарпатті на парі з швейцаром відгадав три сорти виноградного вина.

У Донецьку навчив коридорну вишивати по-гуцульськи.

У Сімферополі різав віконне скло.

У Чернігові при готелі відкрив пересувну майстерню по ремонту жіночих каблуків.

Вінницю... чекайте, чим же я взяв Вінницю?

Іван Петрович заплющив очі, пригадуючи свої подільські пригоди, а мені виразно здалося, що ще пару хвилин, якась одна зупинка — і я згадаю, чого ото я їду з ним на вокзал.

— Ага, так, Вінницю я взяв тим, — згадав співбесідник, — що супроводжував по місту якогось гостя з країн, що розвиваються. Здається, він говорив на суахілі...

Я підскочив від збудження. Нарешті, біс його забери, нарешті згадав!

— Іване Петровичу, оце мене попросила дружина звернутися до вас, як до великого умільця. Чи не могли б ви зайти до нас перекласти паркет? Зсохся дуже...

— Перекласти паркет? — перепитав він. — Паркет... Ні, друже, не вмю. Але... але яка блискуча ідея! Про всяк випадок, треба негайно вивчити й це діло. Так би мовити, для арсеналу...

У мене збудження враз минуло і, пославшись на справи, я вийшов з трамвая.

Совість моя була чиста: згадав-таки! І завдання дружини виконав.

СОЛОДІЙ

Івасик — хлопчик чемний та гарний. Він і віршика про це склав. Ходить собі по хаті чи гуляє по подвір'ї та упівголоса декламує:

Росте собі Івасик,
Онучок бабин чемний,
Івасик — не бешкетник,
Онучок бабин славний...

А бабуся — вона ж і віршика допомогла Івасикові скласти — дуже вірить у слухняність онука. Вірить, але весь час переховує слоїки з вареннячком. Бо Івасик ще й великий солодїй. Ось і зараз: притулився до бабуні, а щічка Івасикова так солодко пахне і так дуже липне. Бабуся й питає Івасика:

— Чи не зголодніла моя дитина? Що вона їла, що пила?

Івасикові липкі щічки червоніють, а уста виспівують:

— Ой, бабуню, і не їв я, і не пив я...

А бабуня хитро посміхнулася, а затим спохмурніла і каже-розповідає:

— Так жаль мені Андрійка, бідний хлопчик такі муки терпить...

— А який Андрійко? А які муки? — зацікавився Івасик.

— Та хлопчик один. Він був дуже неслухняним. А оце вчора потайки виліз на горище і наївся донесхочу копченої ковбаски. Тепер животик йому болить. Різними неприємними ліками хлопчика замучили.

Бабуся оповідає, а Івасик наш блідне, крадькома просуває ручку під сорочечку і зосереджено обмацує свій животик. А потім питає:

— А звідки ж знають, що він ковбаску їв?

— Лікар сказав. Лікар знає, хто від чого хворіє.

До самого вечора Івасик справді не їв, не пив. Ходив у великій зажурі і мовчав. І тільки, як стали укладатися спати, Івасик, заїкаючись, запитав бабусю:

— А таке з животиком тільки від ковбаски робиться?

— Та чому тільки від ковбаски? — хитро посміхнулася бабуся. — Може зробиться і від іншого.

— А від вареннячка? — ледь вимовив Івасик.

— І від вареннячка, — запевнила бабуся.

— А як від вареннячка, то лікар теж буде знати і скаже? — уже не говорив, а перелякано шептав Івасик.

— Аякже!

Цієї ночі Івасик довго не міг заснути. Та якраз відтоді бабуся перестала шукати нові схованки для слоїків із вареннячком.

У ГОСТЯХ

Дідусь ще й не думав збиратися в дорогу, а Івасик, по-святковому зодягнений, уже давно ходив по подвір'ї. Зиркав на сусідські двори, а коли побачив на дорозі Петрика, повагом підійшов до нього і сказав йому так само поважно:

— Мене сьогодні з вами не буде. Йдемо з дідусем аж у Вербівці, до тітки Ялини на іменини. Як там буде, оповім завтра.

Бабуся провела їх аж за село. На прощання ще раз нагадувала Івасикові:

— Ти хлопчик чемний і у гостях будеш гарно поводитися. Правда? Одразу нічого не будеш хапати зі стола, наче з голодного краю приїхав. Отак: спершу подякуєш, а потім уже...

Івасик ледь встигав за дідусем. Та все одно не переставав розпитувати.

— Дідусю, а твоя тітка Ялина гарна?

— Не Ялина, а Ярина. А тіткою вона тобі доводиться, а мені — сестрою.

— А твоя сестричка гарна? — допитувався Івасик.

— Та яка там гарна?! Стара, що вже й пісок з неї сиплеться, — махнув рукою дідусь.

— Такий жовтенський, як на річці?

— Та ні, не такий...

— А який же? — розцікавився Івасик.

Дідусь сказав, що, йдучи, розмовляти не можна, бо пилюка залітає в легені і від того кашель береться. А кашлю Івасик дуже боявся і на півслові вмовк:

Покіль усідалися за стіл, Івасик кружляв нав-

коло тітки Ярини і пильно вдивлявся в рясні складки її спідниці, запаски, хустки. А потім запитав.

— А де ви зсипаєте пісок?

— Який пісок, дитинко?

— А той, що з вас сиплеться, — випалив Івасик.

Дідусь кахикнув і відвернувся. Тітка зітхнула, але погладила Івасика по голівці.

— Та що там про пісок говорити, — мовила вона. — Он краще пиріжками частуватися. Бач — які рум'яненькі!

Івасик уже й руку простягнув по пиріжок з маком, та враз заховав її під стіл — згадав бабині настанови.

— Дякую, я не голодний, — проказав хлопчина і проковтнув слину.

А тим часом старші наливали чарки. Частувалися. Про Івасика наче й забули. А він уже зголоднів дуже й надумався сам, без припросин, узяти хоч один пиріжок. Та тільки наблизить руку до полумиска — а на нього хтось гляне. Він і заховає руку під стіл. Тоді Івасик став подумки кликати тітку Ярину: «Тітко, тіточко, прийди до мене і почасть своїми пиріжками! Тітко, тіточко...»

А тітка Ярина наче відчула Івасиків клич — підійшла до нього.

— Уж, Івасику, пиріжки, не гордуй...

Тітчина мова видалася Івасикові співом чарівним. Хлопчина вдячно всміхнувся їй і простягнув руку. Та знову опустив її ні з чим: на нього осудливо глянув дідусь.

— Дякую, тіточко, я не голодний,— крізь сльози пролепетав Івасик.

— Та дай спокій дитині з своїми пиріжками,— дідусь почав виговорювати тітці.— Бач, що не хоче він їх, Так не хоче, що аж плаче.

Тоді Івасик надумав погуляти трохи. А там уже вийде той час, коли й самому пиріжок узяти можна буде.

Повільним кроком Івасик тричі обійшов тітчине обійстя і швиденько почимчикував у хату. На підході до стола закримітив, що якась тітка брала з полумиска останнього пиріжка...

ЯК ІВАСИК МІРУ МАВ

Увечері Івасик, хоч і втомлений був дуже, розповідав бабусі, як гостювали вони з дідусем у тітки Ярини. Бабуся слухала, злегка підсміхалася, задоволено хитала головою. Та оповита сумом Івасикова оповідь про пиріжки стурбувала її.

— Ой, хіба ж я тебе так напоумляла?! Хлопчику ти мій нерозумний. В усьому треба мати міру,— повчала бабуся.— Дуже негарно, коли дітки настирні, але не можна виглядати й диваком. Завжди треба бути простим і щирим, та не набридати нікому...

— І в усьому мати міру,— зраділо вигукнув Івасик. — Я усе зрозумів, бабуню. Геть чистісінько усе. Тепер я завжди таким буду.

А через кілька днів бабуся з дідусем поїхали у місто, а Івасика залишили під опіку сусідки. Хоч бабуся й наготувала для онука багато різних смаковинок, Івасик і не глянув на них, а майнув до сусідки. Натщесерце. Сусідка ж поралася то з тим, то з цим і не закримітила, як Івасик пильно вдивлявся в рогалики з сиром. Аж почувла, як хлопчик запитав:

— Тітко Маріє, а ці рогалики на столі — то вони ваші?

Господиня зчудовано глянула на малого і розсміялася:

— А чиї ж би, Івасику?! Таке питаєш... Звичайно, що наші.

— То чому мене не частуєте? — запитав Івасик.

— Ой, вибач, Івасику,— забідкалася тітка Марія.— Я ж така заклопотана. А ти бери, їж...

— Тітко Маріє, а корова ваша — то хіба вона

вже не доїться? — через якийсь час знову запитав Івасик.

— Та доїться вона, ще доїться, — відповідала тітка.

— Тоді чому ж ви мені молока до рогаликів не даєте?

— Та, бач, знову закрутилася й забула, — виправдувалася тітка Марія. — Зараз принесу тобі молока, дотепник ти мій!

— А що таке «дотепник»? — зацікавився Івасик.

— Смішний веселий хлопчик, — пояснила тітка.

— Е ні! Тоді це не я. Я — простий і щирий. Іще в усьому міру знаю.

Тітка Марія поставила перед Івасиком склянку, глечик з молоком, показала, яким боком наливати і пішла у двір хазяйнувати.

Івасик добре начастувався. Уже й не хотів ні тих рогаликів, ні того молока. Але ніяк не міг правильно розрахувати: то залишалось молоко — мусив узяти ще один рогалик, то залишалось піврогалика — мусив долити молока. А бабуся вчила, що залишати недоїдки чи недопитки не можна. Отож Івасик уже не їв і не пив, а лишень весь час доїдав і допивав. Коли ж ввійшла тітка Марія і глянула на стіл та зиркнула в глечик, очі її закруглилися, і вона ледь вимовила:

— Івасику...

— Тітонько... Мені здається, що я... захворію.

До самого вечора тітка Марія, як уміла, лікувала Івасика. А коли повернулася бабуся, стала їй усе, як було, розповідати. Прибіг стурбований дідусь: «Що сталося?»

Від усього цього Івасик ще більше зблід і дуже збентежився. Бабуся помітила це. Погладила онука по голові і спокійно проказала:

— Нічого не сталося. Просто Івасик учився міру мати. А наука — штука дорога...

ЗНОВУ НЕ ДОГОДИВ

Івасик цілився-прицілювався і таки влучив у кішку каменюкою. А бабуся побачила це. Вона така всевидюща, що Івасик не може надивуватися, хто і де навчив її усе і скрізь бачити.

— Івасику, хіба можна отак кицю бити? Йй боляче, бач на ніжку не годна встати, шкутильгає. Кицю треба теж жаліти...

Івасик нетерпляче перебив бабусину мову:

— А вона чому курчаток не жаліє, а кидається на них?

— Та то ж вона так з курчатками грається,— пояснила бабуся.— От давай сядемо отут, під горіхом, притишимося і будемо спостерігати за їх забавою.

Кішка дошкутильгала до вигрітого сонцем пісочку, вместилася. А курчата—тут як тут. Спочатку підкрадалися до кішки, вона ліниво пацала лапкою, наче відганяла їх від себе. Але пухнасті грудочки підходили все ближче, вже й цвіркотали щось кішці на вушко, вже й на кішку повистрибували...

— А я спостеріг! — вигукнув Івасик.

Од того раптового викрику кішка стрепенулася, курчата — врозтіч...

— Івасику...— та невдоволення в бабусинім голосі враз зникло.— Івасику, ти глянь, хто до нас повертає!

— Дядько Микола! Дядько Микола! — Івасик дуже любив колгоспного їздового, кожного разу зраділо зустрічав його і аж підстрибував від дядькового привітання:

— Здоров, парубче! Ох, і підріс же ти!
А відтак дядько Микола і бабуня пішли в хату, до дідуся.

Напевно, здогадувався Івасик, будуть знову го-

ворити про нецікаве, то краще вже надворі погуляти, на дядькового коня подивитися.

Через якийсь час бабуня глянула у вікно, щось уздрівши там, зойкнула і прожогом вибігла надвір. Глянув у вікно, схопився за голову, теж миттю надвір подався дідусь. І дядько Микола йойкнув.

Мов укопані, стояли усі трое і дивилися, як Івасик заліз до коня під упряж і гладив його обшмуганий бік.

— Івасику...

— Бабуню! А я жалію коня, я — його кінька!

Дядько Микола, охаючи і ахаючи, вихопив хлопця мало не з-під копит. А Івасик ніяк не міг зрозуміти, чим знову не вгодив.

— Бабуню, я ж слухняним був, послухав тебе і коника пожалів. У всіх хтось є: у тебе — дідусь, і я, у мами — татко, Ганнуся і теж я, а кінь — сам. Йому сумно однісінькому. То я зробився його кінькою...

— У тебе м'яке серце, але у коня тверде копито, а що це означає, то я тобі розповім іншим разом, — пообіцяв дядько Микола.

— Але коли то буде цей інший раз? — запитав Івасик.

— Ось коли ще трішки підростеш.

— Добре, дядьку, добре. То я вже починаю.

— Що ти починаєш, Івасику? — поцікавився дядько Микола, бо не зрозумів Івасикового повідомлення.

— Підростати починаю, — серйозно пояснив Івасик.

БОСОНІЖ ПО СТЕРНІ

— Івасику! — гукнув з-під груші, що стоїть посеред двору, дідусь. — А біжи-но сюди, є до тебе діло.

Івасик, який зображав у вишняку турботливого джмеля, погудів до діда. Він покружляв по нагрітому сонцем подвір'ю, наполохав заспану кицьку, а потім приземлився під грушею.

— Яке діло, дідусю?

— Ти коли-небудь у справжньому погребі бував? Ні. А в холодочку в полудень сметану з півної макітри їв? Теж, мабуть, ні. То от що, друже. Підвдягни светрик, бо в погребі холодно, і принеси сюди сметани. А я тим часом скочу на кухню, вареників з вишнями роздобуду.

Онук одягнувся, як велів дідусь, і небавом натужно піднімав на погребі ляду. Звідти війнуло таємничою прохолодою, у темряві щось неясно бовваніло. «Страшнувато», — подумалось Івасикові. Він навіть хотів гукнути вниз, чи часом хтось звід-

ти не обізветься. Але погім розміркував: «Як же я льотчиком стану, коли якоїсь капустяної схованки боюся!» І почав поволі спускатися по драбині.

У погребі було не так вже й темно, і Івасик одразу побачив полив'яну макітру. Знявши з неї шматок газети, переконався, що в ній таки сметана і хотів вже нести її нагору, та раптом захотілося йому скуштувати вже тут, в підземеллі...

Коли дідусь глянув у бік льоху, то побачив якусь невелику постать, але там, де має бути обличчя і груди, розпливлось біле місиво, що ляпанцями падало додолу. Дід лукаво посміхнувся, а погім як гукне: «Люди добрі, нечиста сила!»

Хлопчик, схлипуючи, хотів пояснити, що то він, Івасик, але сметана забила йому ніс, очі, рот. Замість слів про те, що він хотів тільки покуштувати, а макітра взяла й сама перевернулася на голову, у нього виходило якесь незрозуміле мугикання. А дідусь тим часом вхопив ціпка і наближався. Тоді Івасик не став чекати. Він щодуху вибіг з двору й подався через садки на скошений лан. Та дідусь не відставав і весь час кричав, що жене «нечисту силу». Бігли вони, підскакували на стерні. Аж ось Івасик озирнувся й побачив, що ціпок от-от впаде на його плечі. І тоді знічев'я зупинився. Спинився і захеканий дідусь.

— Чекайте, та це ж, здається, наш онучок, — примружившись, сказав він. — А чому ж ти зупинився? Я ж міг і ударити, не розпізнавши, кого жону.

— Та тут, дідусю, дуже стерня гостра, — відповів Івасик, перестрибуючи з ноги на ногу, — ви собі ноги поколете...

ІВАСИК ЗБИРАЄТЬСЯ В ДОРОГУ

Бабуся дочитала листа і сказала Івасикові:

— Мама цілує тебе в обидві щічки. Вони з Ганнусею уже готові їхати до нас. Просять, щоб хтось по них приїхав.

— От я і поїду, — повагом мовив Івасик. — А хто ж тут ще може їхати?! — розвів руками. — Тебе треба жаліти, бо ти жінка, дідусь старенький...

— Ні, Івасику, поїду таки я, а ти залишишся з дідусем хазяйнувати.

— Я не поїду зовсім?! Навіть з тобою?! А ти знаєш, як мама буде плакати, коли мене не побачить?! О! — Івасик почав прислухатися. — Та, здається, вона вже плаче...

Прожогом підбіг Івасик до дверей, прочинив їх, прихилив голову до щілинки. Дослухався-дослухався, а враз як підстрибне:

— О! Я чую, як мама плаче. Чую! Почуй і ти, бабуню! Почуй!

— Ну, й вигадник же ти! — хитала головою бабуся. — Добре, візьму тебе.

Івасик застрибав од радості. Обняв та поцілував бабусю, а відтак споважнів дуже.

— А де мій чедоман? — запитав.

— Який ще чедоман, Івасику?

— А такий... таке ліжечко, тільки без ніжок, а з кришкою... Щоб у нього речі в дорогу поскладати.

— Та це ж че-мо-дан. А які речі, Івасику?

— Різні. Хіба я не бачив, як дядько Максим

робив? Сорочки, штани, а збоку бритва... Певно, візьму дідусеву.

Бабуся розсміялася, а Івасик образився на неї.

— З дядька Максима ніхто не сміявся. Бо він великий. А я теж виросту. Буду мати великий-великий чедоман. І щодня буду з ним їхати у місто. Один раз по маму, другий раз по Ганнусю, а потім по іграшки, а ще потім по трубку...

— По яку ще трубку? — питала бабуся.

— Та таку, на шнурочку. Я забув, як вона називається. Через неї мама каже татові, що він має купити, вчить, що кому має сказати, а тітці Ліді розповідає, як татко не вміє нічого купувати. А трубка...

— Це телефон, Івасику,— нагадала бабуся.

— Ой, телефон, телефон! Я мушу і його привезти, бо без нього мама буде голодна.

— Голодна? — дуже здивувалася бабуся.

— Аякже! Татко казав, що, коли у мами є телефон, її не треба хлібом кормити. Мама без телефона не може, ніяк не може,— переконував бабусю Івасик.

